
Heemkunde Vereniging

**MAAS
EN
SWALMDAL**

1986 **4**

**MAAS
EN
SWALMDAL**

**4e jaargang
nr.4 1986**

REDAKTIE

PAUL BLOEMEN
JAN GEERLINGS
LOE GIESEN
FRANS SLOESEN

TYPEWERK

MIA DORSSERS

REDAKTIE-ADRES

WITTEBERGSTRAAT 54

BEZORGERS

SWALMEN - BEESEL
JAN GEERLINGS

REUVER
M NELISSEN

BELFELD
TWAN ERNST

Inhoud

Van de redactie	blz. 62
Programma 1987	blz. 63
Toelichting lezing 13 januari	blz. 64
Heemkundig allerlei:	
- bestuursverkiezing	blz. 65
- verenigingslokaal	blz. 65
- Reglement verenigingsruimte	blz. 66
- Bij de voorkant	blz. 69
- Excursie Naarden en Muiden	blz. 70
- Aanwinsten bibliotheek	blz. 71
Historie:	
- Het bakken van brood in een bakoven	blz. 72
Archeologie:	
- Archeologisch onderzoek in Asselt	blz. 75
- Onderzoek schans in Beesel	blz. 78

Van de redactie

Het jaar 1986 is weer voorbij; het zesde jaar in het bestaan van de heemkundevereniging.

De activiteiten van de vereniging zijn in onverminderd tempo doorgegaan, met als hoogtepunt het vijfde jaarboek. In 1986 is een wandelfolder uitgebracht en er zijn tal van cursussen, excursies, films en lezingen gehouden, gedeeltelijk in samenwerking met de MHVS.

De werkgroep archeologie heeft ook dit jaar weer veel van zich laten horen, getuige ook de inhoud van dit blad. Onze dynamische voorzitter Wiel Luys heeft weer voor veel copy gezorgd. Ook ons lid Loe Giesen heeft het afgelopen jaar veel copy ingediend. De tekeningen op de voorkant van dit blad stammen ook van zijn hand. Loe is een van de actiefste leden met een brede interesse en een grote bekwaamheid.

Natuurlijk zijn er veel meer mensen die zich ingespannen hebben voor de vereniging, met name ook de leden van ons bestuur dat veel werk verzet heeft.

Inmiddels heeft er een bestuurswisseling plaats gevonden. Willy v.d. Eng-Groothuis, die vanaf de oprichting in het bestuur gezeten heeft, is opgevolgd door Peter Peeters. We zijn Willy onze dank verschuldigd voor al het werk dat ze verzet heeft en wensen Peter succes toe met zijn nieuwe functie.

Bestuurslid Frans Geerlings is onlangs vader geworden van een dochter, gefeliciteerd Frans. Verder wenst de redactie alle leden een gelukkig 1987 toe en hoopt in dit jaar veel copy te mogen ontvangen.

Inzenddatum voor het volgende blad uiterlijk 11 februari.

de redactie.

Programma

Jaarprogramma Heemkundevereniging Maas-en Swalmdal 1987.

- 13 jan. Lezing Th.Fransen. Carnaval van 2000 v.Chr. tot 2000 na Chr. Plaats: gemeenschapshuis De Schakel te Reuver, aanvang 20.00uur. In samenwerking met MHVS.
- febr. Geen activiteit wegens carnaval.
- 23 mrt. Modeshow oude klederdrachten uit de streek. (Avondvullend programma); samen met de MHVS
- 16 mrt. Ledenvergadering met na afloop heemkunde-kwis met daaraan verbonden prijzen.
- 26 april. Excursie naar kasteel Holtmühle te Tegelen.
- mei Presentatie van jaarboek 1986 met na afloop waarschijnlijk film.
- 21 juni. Busexcursie naar de Belgische Ardennen (omgeving Dinant-Namen-Furfooz) onder voorbehoud wat het gebied betreft. Samen met MHVS
- juli-aug Vakantie.
- 12 sept. Fietstocht langs een aantal monumenten in Swalmen met aansluitend een rondleiding in kasteel Hillenraedt. In samenwerking met de MHVS.
- okt. Herfstwandeling samen met het IVN.
- 26 okt. Najaarsvergadering met na afloop vertoning werk van eigen leden.
- nov. Lezing door F.Engelen. Bruinkoolwinning op de Leemhorst in Belfeld.
- dec. Lezing over een archeologisch onderwerp.

Natuurlijk kent ook elke werkgroep haar eigen activiteit. Ditzelfde geldt ook voor de commissies. Verder zal er volgend jaar weer een curcus archeologie zijn. De derde en tevens de laatste in de reeks. Deze curcus zal gegeven worden in het eerste half jaar.

TOELICHTING LEZING OP 13 JANUARI :

Carnaval

Van 2000 vóór tot 2000 na Christus.

drs. Theo Fransen

De spreker maakt een snelwandeling door meer dan 40 eeuwen.

In diverse gebieden van de wereld blijken vanaf het begin van de geschreven geschiedenis der mensheid feesten voor te komen, die opmerkelijke overeenkomsten vertonen met optochten en tijdelijke "ruilkoningen", de Egyptenaren kenden reeds een soort Blauwe Schuit. De Grieken vierden hun Anthesteria, de Romeinen doodden nog in het jaar 303 na Christus een van de soldaten van hun legioen, die tijdens de Saturnalia als plaatsvervangend koning was uitgeroepen.

De Kerk had de nodige problemen met dit feest en vond een afstemming op de vasten bij het Concilie van Benevento.

Er ontstonden schitterende Narrenfeesten, met Ezelspaussen en Narrenbesschoppen. De Reformatie had het er maar moeilijk mee. Het afschaffen van de vasten tastte het feest in zijn voegen aan en zorgde voor een bijna-ondergang.

Bijna, maar in 1823 begon in Keulen de georganiseerde Carnaval; en vormde het begin van een sterke opbloei.

Maastricht richtte zijn Momusgezelschap op in 1839/40, Venlo zijn Jocus in 1842, Den Bosch werd Oeteldonk 1881/1882.

Maar pas na de Tweede Wereldoorlog verbreedde het feest zich in de volle breedte (met name door de T.V.) Ons land telt zeker 2000 verenigingen.

Hoe zal Carnaval er in het jaar 2000 uitzien; ook daar zal de spreker - die meerdere boeken en vele artikelen over dit feest schreef- op ingaan.

Heemkundig allerlei

Bestuursverkiezing:

Op de ledenvergadering van 3 nov. 1986 j.l. heeft de jaarlijkse bestuursverkiezing op de agenda gestaan. Bestuursleden worden voor een periode van 2 jaar gekozen. Aftredend waren dit jaar Ab van Dijk, Willy v.d Eng-Groothuis, Frans Geerlings en Wiel Luys. Willy v.d. Eng-Groothuis heeft zich niet meer kandidaat gesteld; de overigen wel. Alle kandidaten werden herkozen. Peter Peeters uit Reuver was de enige nieuwe kandidaat en werd de opvolger van Willy v.d.Eng-Groothuis. Ook moest er een nieuwe voorzitter gekozen worden. Wiel Luys stelde zich herkiesbaar voor deze functie en werd herkozen als voorzitter voor een periode van twee jaar. De overige bestuursleden zijn volgend jaar aftredend, dit zijn: Ger Geerlings, Frans Sloezen en Henri Smeets.

Verenigingslokaal "Den Roover".

In ons vorige verenigingsblad hebben wij uitvoerig bericht „over ons nieuwe verenigingslokaal "den Roover" te Reuver.

Hierop geven wij nog een kleine correctie: de ingang is aan de andere kant dan op de tekening is aangegeven. Dit is nu de hoofdingang geworden. Om binnen te komen moet er 2 maal gebeld worden, waarna er opengemaakt wordt.

Vaste bezoekenavond is maandagavond van 20.00 uur tot 22.30 uur.

REGLEMENT VERENIGINGSRUIMTE

OPENSTELLING:

- 1.1 De verenigingsruimte is vrij toegankelijk voor alle leden, op de daartoe vastgestelde tijdstippen, waarbij tenminste een bestuurslid (volgens rooster) aanwezig dient te zijn.
- 1.2 Leden kunnen zich laten vergezellen door niet-leden en belangstellenden, conform 1.1.
- 1.3 Op verzoek kan ook op andere tijdstippen gebruik gemaakt worden van de verenigingsruimte, mits ook hierbij tenminste een bestuurslid aanwezig is.
- 1.4 De voorzitter is bevoegd af te wijken van het in voorgaande 1.1 en 1.3 gestelde betreffende het afwezig zijn van tenminste een bestuurslid, mits hij een ander (wel lid) de verantwoording opdraagt.

CONTROLE EN TOEZICHT

- 2.1 Het aanwezige bestuurslid, of aangewezen vervanger, draagt de verantwoording betreffende controle en toezicht. Dit houdt onder meer in:
 - a. sleutelverantwoording (openen en sluiten)
 - b. in-check controle (alles in juiste staat)
 - c. beheer bibliotheek en archief (register)
 - d. beheer keuken incl. opruimen en afwas (kan hiervoor een ander vragen)
 - e. logboek/presentatieboek invullen
 - f. uit-check controle (ramen dicht, licht, verwarming, asbakken ect.)
- 2.2 De sleutels zijn in beheer bij het Dagelijks Bestuur. Het dienstdoende bestuurslid haalt

de sleutel op en bezorgt deze (direct na sluiting) weer terug.

GEBRUIK

- 3.1 Het gebruik van archief en bibliotheek zijn afzonderlijk in het huishoudelijk reglement geregeld.
- 3.2 Het dienstdoende bestuurslid houdt de betreffende registers bij.
- 3.3 Koffie en andere dranken zijn tegen een door het bestuur te bepalen prijzen beschikbaar.
- 3.4 Ontvangsten en uitgaven betreffende de "keuken" worden door het bestuurslid in het daarvoor bestemde keukenkasboek genoteerd en gecontroleerd.
- 3.5 In de keukenkas mag maximaal f 100,-- aanwezig zijn. Bij overschrijding zorgt het bestuurslid dat een gedeelte wordt afgedragen aan de penningmeester (eventueel via sleuteladres) en als zodanig in het keukenkasboek verantwoord.
- 3.6 Op het einde van elke maand (laatste bijeenkomst) wordt door het dienstdoende bestuurslid een keukenkas afrekening gemaakt en dit tesamen met het logboek, voor controle en afrekening bij de penningmeester bezorgd.
- 3.7 De penningmeester draagt er zorg voor dat kas- en logboek tijdig terug zijn in het verenigingslokaal (of sleutel-adres).
- 3.8 Beschadigingen, vermissingen en/of andere calamiteiten en bijzonderheden worden onmiddellijk aan de voorzitter doorgegeven.

3.9 In alle gevallen waarin dit reglement
niet voorziet beslist het bestuur.
(ad-hoc beslissingen: het dienstdoende
bestuurslid).

Aldus vastgesteld in de bestuursvergadering
van 18 juni 1986

de secretaris,

de voorzitter,

(A. van Dijk)

(W. Luys)

Bij de voorkant

Wie van Belfeld richting Venlo rijdt, passeert aan de linkerkant van de weg het fraaie pand dat bekend staat als "het huis aan de Mergelstraat". Reeds toen de Romeinen naar onze streken kwamen, werd hier mergel gebruikt als meststof. Het zachte kalkhoudende gesteente werd met name door de Romeinen ook als bouwmateriaal gebruikt. De distributie van mergel gebeurde met name over de rivieren, waar automatisch ook verkooppunten of overslagplaatsen ontstonden, de z.g. "amers" of "Hamars". De oudste Belfeldse mergellosplaats lag aan De Rijdt, de oude kern van Belfeld, rond de huidige Marsstraat. Reeds op het eind van de 14de eeuw verpachtte Hertog Willem van Gelre met goedkeuring van ridder Johan van Eijl "eynen amer gelegen up die Mase yn die dengbanck van Besel dair up sie mergel moegen vercoupen" waartoe bovendien een weg door het Meerlebroek richting Maalbeek mocht worden aangelegd.

De Belfeldse hamar ondervond, als noordelijkste losplaats binnen het Gelders overkwartier, vrij veel concurrentie van Steijl.

Toch liet de Belfeldse burgemeester Willem Joosten in 1769 een huis bouwen langs de Mergelstraat; een weg die ongeveer het traject volgde van de huidige Rijksweg. Hij was van plan om op deze plaats een kolen-, kalk- en mergelhandel te starten maar kreeg aanvankelijk geen toestemming van de Roermondse bestuurders, die aanspraken maakten op alle los- en laadrechten langs de Mars in het Gelderse ambt Montfort. Uiteindelijk kreeg Willem toch nog toestemming om via zijn eigen hamar te laden en lossen. Vanaf dat moment kreeg het verlengde van de Kapeller weg de (bij?) naam Mergelstraat.

Nu, meer dan 200 later, vormt het pand een van de mooiste huizen van Belfeld. De Maria-nis boven de voordeur is bovendien het oudste heiligenhuisje binnen de gemeente. Aan de kant van het Mergelstraatje zijn in de gevel de jaarankers van een vroegere bouw opnieuw gebruikt.

Loe Giesen.

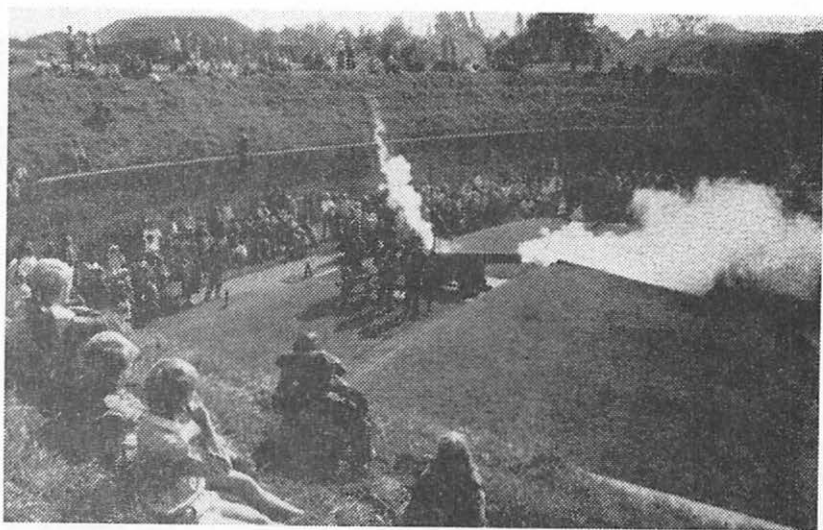
Excursie Naarden en Muiden

Een volle bus vertrok zondagochtend 21 september richting Naarden. Aan boord + 50 leden en niet-leden van HV Maas- en Swalmdal en MHV Swalmen, waarvan enkele zelfs de Swalmer kermis hadden moeten laten schieten.

Na eerst ruim twee uur door de mist te hebben gereden, bereikte het gezelschap de oude vestingsstad Naarden.

Gelukkig klaarde het weer redelijk op, zodat iedereen tijdens de stadswandeling en het aansluitend bezoek aan het vestingmusem kon genieten van een fikse dosis najaarszon. Met de nadreun van het laatste kanonschot nog in de oren begaf de bus zich naar het Muiderslot. Deze waterburcht is een van de mooiste (gerestaureerde) kastelen van ons land. De vermoorde graaf Floris V en drossaard/schrijver Cornelis Hooft hadden hier o.a. enige tijd hun residentie. Terwijl in Naarden de nadruk lag op militaite aspecten van de vesting, werd in Muiden meer nadruk gelegd op de bewoning en gewoonten van een laat-middeleeuwse burcht.

Opnieuw een geslaagde dag voor zowel de deelnemers als de beide organiserende verenigingen.

AANWINSTEN VOOR DE BIBLIOTHEEK

- Jos Engelen: Wij vinden hier pijpen, waer is den toeback? R: A.M. rapport no 2 Maaseik 1986
- Epko J. Bult? Paan P. Hallewas: Graven bij Valkenburg- het archeologisch onderzoek in 1985. Delft 1986
- Notae Prehistoricae-Prehistorie no 5 1985 met o.a. interessant verhaal over de "Tjonger-vindplaats Meer IV (B) en het daarop toegepaste gebruikssporenonderzoek.
- A.Claassen? L.Janssen Prehistorie 1983 (brochure over prehistorie in zijn algemeenheid).
- A. Wielockx: Bronzen bijlen uit de Brons- en Vroeger Ijzertijd in de Maasvallei deel 1 t/m 3: Leuven 1986 (licentiaatsverhandeling).
- Herbert S.Zim: Stenen en edelstenen Turrhout 1966.
- Dingeman Korf: Nederlandse majolica. Bussum 1981
- Kirkaldy J.F.: Fossielen in kleur. Amsterdam 1972. Uitgebreide informatie in tekeningen en in kleurenfoto's over fossielen van dieren en planten.

Historie

HET BAKKEN VAN BROOD IN EEN BAKOVEN

Tot vlak na de Eerste Wereldoorlog vond men bij vrijwel elke Limburgse boerderij een bakoven, die ook wel aangeduid werd met: "het bakkes" of "het bakhoes". Het was een klein gebouwtje met zadeldak, dat los van de boerderij gelegen was. Dit vanwege het niet geheel ondenkbeeldige brandgevaar.

Meestal was er nog een gebouwtje voor gezet, waarin houten rekken waren om de broden en vlaaien op te bergen nadat ze hier klaargemaakt waren.

Was eertijds leem de belangrijkste grondstof om de oven te bouwen, later werden de bakovens steeds meer van steen gemaakt. De ovenkoepel werd nog wel vaak van leem gemaakt, die daartoe vermengd werd met stro. Doch ook kwamen gewelven voor, die opgemetseld waren met veldbrandstenen.

Het bakken van brood gebeurde met een bepaalde regelmaat. Al naar gelang de gezinsgrootte: om de 2 à 3 weken. De traditonale dag om te bakken was de vrijdag. Die dag werd het brooddeeg gekneed in de baktrog. Dit was een rechthoekige houten bak, die onder smaller was dan boven. Overigens werd het brooddeeg aan het begin van deze eeuw nog met de voeten gekneed (getraoje). De boer stroopte zijn broekspijpen op, waste zijn voeten waarna het kneden kon beginnen. Dus het lijkt onsmakelijker dan het in werkelijkheid is.

Kleine hompen werden nu apart gekneed en met de hand tot ronde broden gevormd. Dit werk gebeurde op een tafel, waar men voortdurend meel op strooide om plakken tegen te gaan.

Terwijl de broden werden gekneed, werd de oven aangestoken. Dit deed men met een strowis en enkele takkenbossen (sjanse). Dit waren takken-

bossen van sprokkelhout uit de bossen of ook snoeihout. Om een gelijkmatige temperatuur te krijgen van de ovenvloer en het gewelf, werd met een "raockeliezer" de brandende schansen af en toe verschoven. Voor het aanwakkeren gebruikte men een blaaspijp. De oven werd zo tot een temperatuur van 200-250 graden gestookt. Na 1 uur begon het gewelf plaatselijk wit te kleuren; een teken dat met het stoken kon worden gestopt.

Het stoken van een bakoven vereiste overigens de nodige routine. Vooral omdat een thermometer niet gebruikt werd. Om te kunnen kijken of de oven wel heet genoeg was, nam men zijn toevlucht tot een handig hulpmiddel. Zo stak men op de broodschop een roggeaar naar binnen. Als nu de kafnaalf snel donkerbruin tot zwart kleurde was de oven te heet. Ging dit te langzaam dan was de baktemperatuur nog niet bereikt. Als de bakoven de goede temperatuur had, werd met het "raockeliezer" de "aomerte" (houtkool) eruitgetrokken. De aomerte werd verzameld in een aarden of koperen doofpot. Met deze houtskool kon men namelijk het strijkijzer of de voet - stoof verwarmen.

Met de ovenwis, gemaakt van stro of brem, werd de vloer van de bakoven geveegd. Soms werd deze ook wel eens omwikkeld met een jute zak of dweil, die eerst in water gedompeld was. Nu werden de broden en de vlaaien met de broodschieteer naar binnen geschoven en de ovenmonding met een ijzeren deur afgesloten.

Het was natuurlijk een hele verlichting als na één of twee uren, al naar gelang het baksel, de oven geopend werd en met de broodschop het baksel eruit gehaald kon worden en gekonstateerd werd dat de bak gelukt was.

Nu vele jaren later zijn de meeste bakhuisjes

afgebroken, vervallen, of ze worden gebruikt als rommelhok.

Hiermee is dan ook een typisch onderdeel van het boerenbedrijf verloren gegaan.

W. Luys.

Tegenover boerderij De Zang
liggen de resten van de laatste
Reuverse bakoven (of droogoven?)

Archeologie

Archeologisch onderzoek in Asselt nabij het museum eind juli en 22 augustus 1986.

Van 22 tot en met 25 juli vonden nabij museum Asselt enkele werkzaamheden plaats, die aanleiding waren tot enkele interessante vondsten. Het maaiveld aan de westzijde van het museum lag plaatselijk tot een halve meter hoger dan de vloer van het museum. In verband met het vochtigheidsgehalte in het gebouw en de sterk zuigende stenen muur werd door de museumcommissie besloten om het terrein aan de westzijde van het museum te egaliseren en de muren tegen vocht te behandelen. Groot was de verbazing, toen hierbij enig muurwerk te voorschijn kwam, dat onder het museum en het bakhuis doorliep. Gezien het feit, dat in het museum met stenen een boog van een fundering is nagelegd, en deze aansloot bij het muurwerk buiten, moet bij de bouw van het museum in 1928 dit ook al ontdekt zijn. Bij naspeuringen in de archieven kwamen enkele interessante gegevens boven water. Zo werd er een tekening gevonden van de hand van pastoor Pinckers, waarop een groot deel van het muurwerk buiten al is aangegeven. Ook kwam correspondentie van hem met dr. Goossens tevoorschijn, waarin de laatste al suggereert dat het overblijfselen van bakovens moeten zijn. De werkzaamheden werden uitgevoerd door de conservator van het museum Frank van Os en leden van de archeologische werkgroep. Al vrij snel kon gekonstateerd worden, dat het geen gemakkelijk karwei zou worden daar de sterk lemige grond en het aanwezige baksteenmateriaal de bodem keihard had gemaakt.

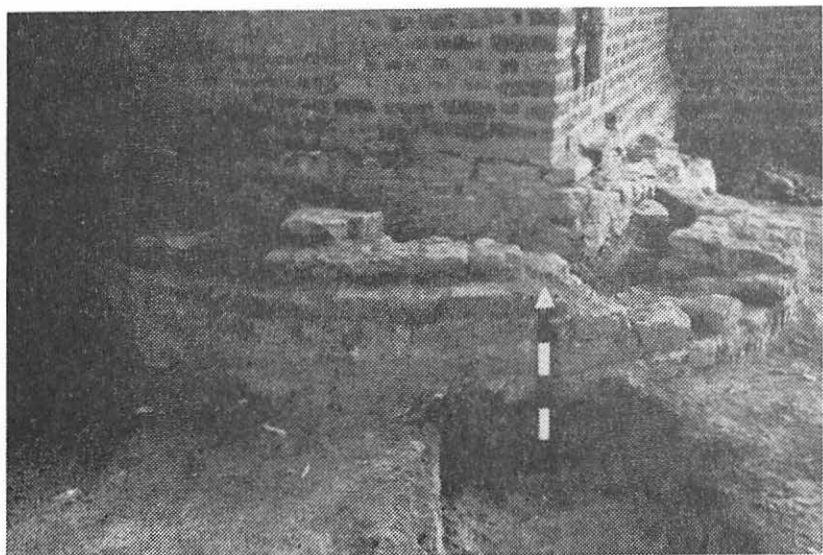
In deze grond werden een aantal scherven aangetroffen, die als laat middeleeuws te dateren waren. Zo werden er scherven van kruiken uit Langerwehe, fragmenten van kogelpotten en ook enkele scherfjes Pingsdorf gevonden. Dit wijst er in ieder geval op dat reeds vanaf de 13de eeuw hoogst waarschijnlijk al van continue bewoning sprake is.

Op 21 augustus brachten W.v. Es, directeur van het R.O.B. en H. Stoepker, provinciaal-archeoloog, beiden op doorreis naar de opgravingen in Voerendaal, een bezoek aan museum Asselt, het kerkje en natuurlijk aan onze ontdekking. Op verzoek van dhr. Stoepker werd het onderzoek aan deze fundamente voortgezet. Hierbij bleek dat de ca 40 cm brede muren niet diep gefundeerd waren en zo op de leemgrond waren geplaatst. Ook werd aan de binnenkant van de boogvormige muur (hoefijzervorm) houtskool en steenkool gevonden. Aan de binnenkant bleek ook iets van de aanzet van een koepel, die gecementeerd was, met daarop roetafzetting. Het gaat hier dus hoogstwaarschijnlijk om een tweetal bakovens, die gezien het formaat van de daarbij gebruikte kloostermoppen (28 x 14 x 7 cm) uit de 14de eeuw dateren. Het ter plaatse aanwezige bakhuis, dat op deze muren is gebouwd heeft dus een oude voorganger gehad. Deze heeft dan mogelijk ook bij de Asselterhof gehoord (laathof). Wellicht hebben de boeren van Asselt toen wel de plicht gehad om hierop hun brood te laten bakken. Net zoals men vroeger ook al de maaldwang kende. We zouden dus kunnen spreken van een gemeenschappelijke bakoven, zoals die o.a. in Frankrijk en in Duitsland voorkwamen.

De resten van de twee ovens zullen, zoals de plannen er nu liggen, zo goed mogelijk gecon-

solideerd worden en in een passende bestrating
met maaskeien worden opgenomen.

W.Luys.

ONDERZOEK 17de EEUWSE SCHANS IN BEESEL

Van 16 tot en met 18 oktober 1986 werd door de Archeologische werkgroep van Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal een onderzoek ingesteld naar de resten van de toegangsbrug van de Beeselse schans. Reeds vorig jaar waren hier enkele proefsleuven gemaakt, waarbij 2 eikehouten palen ontdekt werden. Uit het geringe aantal palen dat toen ontdekt werd, was het ons nietmmogelijk goede conclusies te trekken. Ook de breedte van de gracht was toen nog niet duidelijk. Een en ander was aanleiding om het onderzoek wat groter op te zetten. Het wachten was op gunstige weersomstandigheden, die zich in de tweede helft van het jaar voordeden. Van half september tot half oktober viel er praktisch geen regen. Hierdoor was aan een van de belangrijkste voorwaarden om te kunnen graven voldaan, omdat anders de te hoge grondwaterstand ons parten zou spelen. Dankzij de medewerking van de pachter F. Heldens en van de gemeente Beesel, die hulp verleende d.m.v. een traktor met laadschop, kon op 16 oktober vrij vlug een vlak van ca 35m² worden b'ootgelegd, waarna met schaven kon worden begonnen. Op een diepte van 80 cm werden de palen, die ook al bij de vorige opgraving; ontdekt waren, teruggevonden; evenals nog enkele andere palen. Deze eikehouten palen met een doorsnee van 20 cm waren door de leemlaag, waarin ze zich bevonden vrij goed geconserveerd. De palen waren van beneden wigvormig bijgewerkt en in de grond geheid. Het toeval wilde, dat een afgezaagd stuk van één der palen ons in staat stelde dit te gebruiken voor dendro-chronologisch onderzoek. Ook werd weer de laag maaskeien teruggevonden waarvan we vorig jaar veronderstelden dat die was aangebracht op de toegangsweg naar

de brug. Na zorgvuldig onderzoek aan de hand van scherfmateriaal, dat hierin gevonden werd en de bodemprofielen, konden we konstateren dat dit enkele tientallen jaren na de bouw van de schans moest zijn aangebracht. Mogelijk dat de brug zo slecht was geworden, dat men deze heeft verwijderd, waarna het geheel gedempt werd met rivierzand en een laag maaskeien. Een ongeveer 3m lange balk lag op twee eveneens ingeheide palen, waarna grote blokken steen op en ook naast de balk terecht waren gekomen, waardoor de balk als het ware "verankerd" werd. Gezien de liggingen de lengte van deze balk hebben we hier waarschijnlijk te doen met een der balken van het brugdek.

Aan de tegenoverliggende zijde werden ook twee palen aangetroffen maar dan zonder een daarop aangebrachte balk.

Behalve wat fragmenten geglazuurd aardewerk (steengoed) en majolica werd er in het steenbed nog een onderkaak van een paard en twee stukken van een molensteen uit bazaltlava gevonden (diameter ca 90 cm). Helaas verkeerde de kaak in zo'n slechte toestand, dat bij de berging deze helemaal uit elkaar viel. Alleen een aantal tanden van het gebit waren goed gekonserveerd. Evenals een aantal daar vlakbij gevonden botfragmenten.

Onder de laag maaskeien werden ook nog enkele planken van het brugdek gevonden. Deze hadden een lengte van 1.17m en een breedte van ca 24 cm (schaaplanken). Spijkers waren nog deels aanwezig.

Tot slot rest ons nog te vermelden de grondsporen van enkele paaltjes van ongeveer 5 cm doorsnede, die gezien de stand deel hebben uitgemaakt van de beschoeiing of iets dergelijks. Enkele houten pennen hebben gediend bij de

verbinding van de houten delen van de brug.

Een tiental meters noordelijk van de opgravingsput werd een ongeveer 8 m lange sleuf gemaakt; dwars op de loop van de gracht om zo de breedte te bepalen en het profiel van de gracht te kunnen bestuderen.

Door het snel stijgende grondwater in deze sleuf kon het werk niet worden afgemaakt, zodat nog een rij boringen werd uitgevoerd. Uit deze gegevens konden we vaststellen dat de gracht ongeveer 10 m breed moet zijn geweest en ongeveer 50-60 cm diep.

Van de humuslaag in het onderste deel van de gracht werden nog wat monsters genomen t.b.v. pollenanalyse om zo iets meer te weten te komen over de begroeiing in de omgeving van de schans en die van de wallen.

Wiel Luys.

